

DE BOTANISCHE TUIN VAN HET NATUURHISTORISCH MUSEUM TE MAASTRICHT

door H. Hillegers

De Botanische Tuin van het Natuurhistorisch Museum in Maastricht ligt boonvormig rond het gebouwencomplex en wordt aan bijna alle kanten omgeven door hoge, oude muren. Alleen aan de Jekerkant, over de kademuren van dit riviertje heen, is een vrije inblik in de tuin mogelijk. Het bekende „Huijs op de Jeker” uit 1736, de gevels van het Museum zelf, eertijds een klooster van de Grauw Zusters, afgebouwd in 1705 en de rust van het stille Jekerkwartier, die alleen onderbroken wordt door muziek van het Conservatorium aan de overkant van het riviertje, geven de tuin een zeer aparte en intieme sfeer. Door zijn ligging binnen de oude stad is de grootte van de tuin beperkt; toch is zijn totale oppervlakte van $\pm 1500 \text{ m}^2$ heel wat groter dan menige stadstuin.

Een belangrijke taak van het Natuurhistorisch Museum, ook van zijn tuin, ligt in het educatieve vlak. Het onlangs gehouden Symposium over doel en betekenis van botanische tuinen en streektuinen heeft dit nogmaals onderstreept.

Lag het accent van de botanie een aantal jaren geleden op de systematiek of naamgeving der plantensoorten en werd de botanische tuin ingedeeld in familie-„hokken” met daarin de betreffende geslachten en soorten, tegenwoordig stelt het biologie-onderwijs zich meer ecologisch op en wordt een botanische tuin en verzameling plantengemeenschappen met hun belangrijkste vertegenwoordigers. Deze gedachte ligt ook ten grondslag aan de opbouw van de botanische tuin in Maastricht met dien verstande dat men niet streeft naar een verzameling plantengemeenschappen, die representatief is voor geheel Nederland, maar wel naar een aantal voor Zuid-Limburg karakteristieke plantengemeenschappen waarvan de belangrijkste even genoemd kunnen worden: Eiken-Haagbeukenbos, Eiken-Berkebos (met enkele varianten),

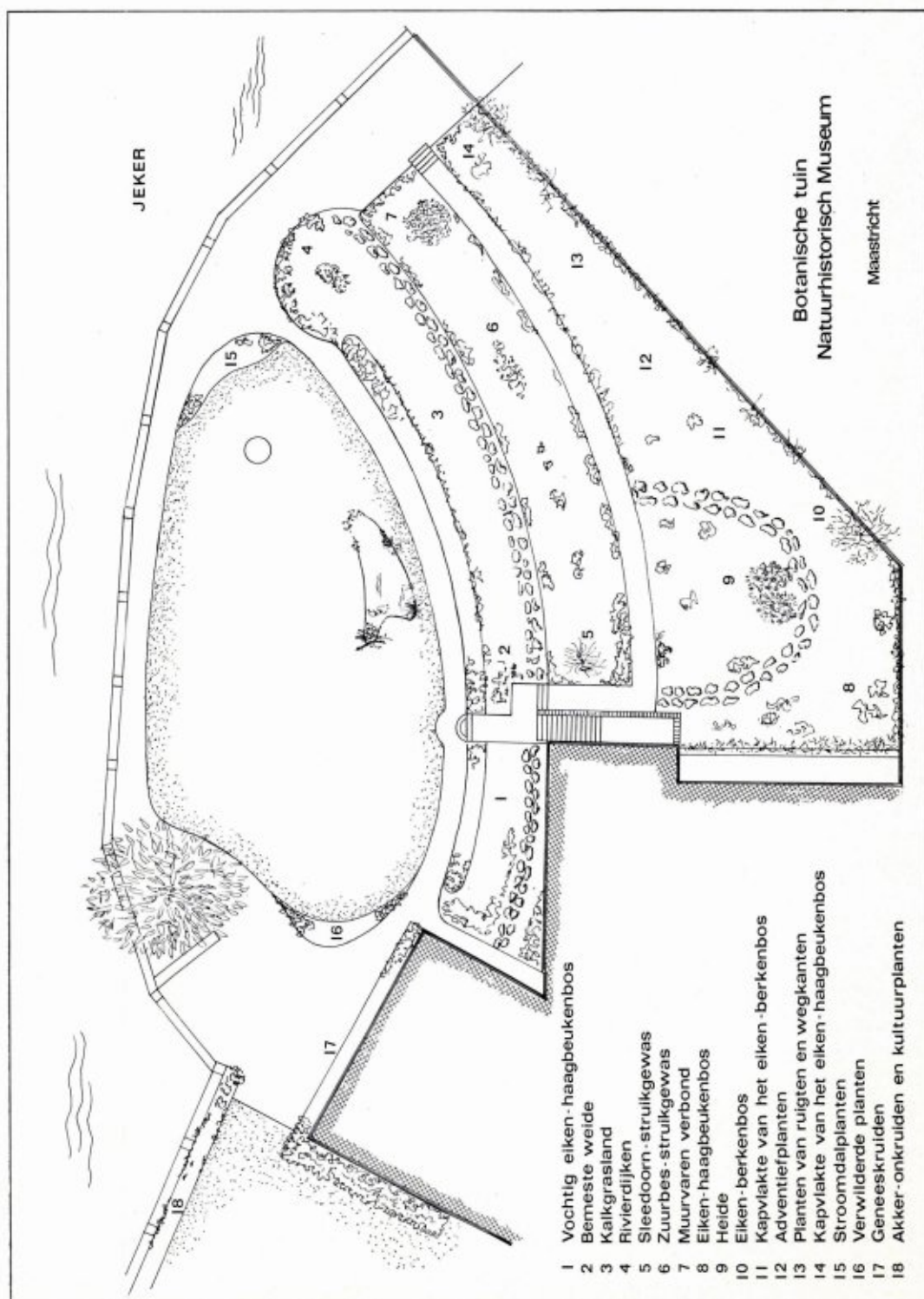

Een botanie-les in de museumtuin in Maastricht.

(foto Jan van Eyk)

Kalkgraslanden, Kalkgraslandstruwelen en Muurvegetaties. Naast de vegetatiekunde kunnen ook andere onderwerpen uit de botanische ecologie gedemonstreerd worden bv. bloembestuiwingsmechanisme (aan de hand van *Salvia* of *Cynanchum*), verspreiding van zaden (*Viola*, *Geranium*), milieuaanpassingen (*Ononis*, *Impatiens*), onkruiden (*Papaver*, *Agrostemma*) enz.

De botanische tuin biedt ook zijn materiaal aan voor andere dan ecologische lesthema's; genetica (*Oenothera* of *Mentha*-bastarden), morphologie van de bloem (*Aristolochia*, *Arum*), anatomie van stengels (*Lamium*) of wortels (*Pteridium*, *Allium*), fysiologie

(turgor bij *Impatiens*) en toxicologie (*Atropa*, *Datura*).

De tweede doelstelling van botanische tuinen is een wetenschappelijke. De omvang van de ruimte die men hiervoor in de tuin reserveert, is in hoge mate afhankelijk van de aard van het exploiterend instituut: Universiteiten zullen grotere tuingedeelten reserveren voor experimenteel onderzoek.

Ook in de botanische tuin van Maastricht bevindt zich een aantal soorten die voor het grote publiek weinig waarde hebben, maar voor de florist van grote betekenis zijn. Enkele voorbeelden: in het vochtig loofbos-hoekje staat een drietal Zegge-soorten. De ene, *Carex distans* L., is een soort die niet zelden gevonden wordt in het Waddendistrict. Verder in het binnenland komt ze niet voor. In het begin van deze eeuw trof de Wever *Carex distans* L. aan op een vochtig bospaadje in het Bunderbos! Een zeer merkwaardige verspreiding.

De systematicus denkt dan aan soortvorming door isolatie en mogelijk zouden de exemplaren uit Zuid-Limburg zich morfologisch of anderszins kunnen onderscheiden van exemplaren uit het Waddendistrict. Of de soort in het Bunderbos nog voorkomt is uiterst twijfelachtig; de exemplaren in de museum-tuin staan er nog. Iets dergelijks geldt voor *Carex flava* L., die van slechts enkele vindplaatsen in Zuid-Limburg bekend is (was?) en voor *Carex vulpina* L.

die op enkele plaatsen langs de Maas voorkomt en waarvan de verspreiding in geheel Europa onbekend is. Ook van deze soorten is materiaal in de tuin aanwezig, door schrijver in 1970 tussen Bunde en Geulle verzameld.

Een derde waarde van elke botanische tuin ligt niet zozeer in de samenstelling van zijn plantenmateriaal dan wel in de functie daarvan; elke stadsboom of stadstuin fungeert als een „stadslong” en speelt als zodanig een rol bij de voor stadsbewoners zo noodzakelijke zuurstofproductie, opname van koolzuurgas en filtratie van stadslucht. De erkenning van deze betekenis en de stijgende waardering hiervan bestaan slechts sinds enkele jaren en zullen in de toekomst zeker toenemen.

Samenvattend mag dan gesteld worden, dat de eerste en belangrijkste functie van de Botanische Tuin van het Natuurhistorisch Museum ligt in zijn dienstbaarheid voor de educatie. Ondanks zijn beperkte omvang is de tuin belangrijk, wat betreft zijn kwaliteit. De voor Zuid-Limburg typerende en belangrijkste plantengezelschappen zijn met hun karakteristieke vertegenwoordigers aanwezig. Naast botanische ecologie kunnen ook andere botanie-lessen gegeven worden aan de hand van aanwezig materiaal. De wetenschappelijke functie is gering; de „stadslong” - betekenis steeds meer gewaardeerd.